

Overhofmarskallens område var vidt forgrenet: teater, kapel, bibliotek, møntsamlings m.m. Der var tale om bygningsadministration, pryde- og køkkenhaver, levering af mad, gejstlig betjening, inventar, vask, ansættelse af læger m.m. Endvidere kan nævnes ansættelse af personale, ikke blot i de øverste charger, og dertil behandling af sager om tjenesteforsømmelser – ja, endog under skærpendede omstændigheder irettesættelse af vaskepiger.

Hele det store område blev styret og administreret med professionalisme. Der gives også korte, gode karakteristikker af ledere og mellemledere i den store forvaltning. Til gengæld har det næppe været nogen gevinst at opdele efter de enkelte overhofmarskallers embedsperioder og under hver af dem tage næsten alle områder igen. Den udvikling, der trods alt var, fortøner sig derved. Det ville uden tvivl have været en fordel, hvis det var blevet forsøgt at belyse omkostningerne ved driften af hoffet. At der med mellemrum foretages en opsummering af udgifterne, er for så

vidt mindre oplysende, når det ikke sættes i forhold til noget andet. Når der tales om det store hofpersonale, må man spørge: stort i forhold til hvad. Var udgifterne større, end hvad et godt hof ellers kostede? Det ville også have været naturligt at relatere hofudgifterne til de øvrige statsudgifter.

Det står i flere retninger uklart, hvilken kompetence overhofmarskallen havde i forhold til andre centrale organer, ikke mindst Finanskollegiet. En lang række enkeltteksempler bidrager til forståelse i så henseende; men der søges ikke en klar opstilling af problemet, der også træffes på andre områder.

Det er en af bogens fortjenester, at den fremlægger væsentligt materiale til en uddybet forståelse af den sene enevældes administration. Det bør fremhæves, at illustrationsmaterialet er stort, yderst smukt og instruktivt fremlagt. Et par illustrationer savnes dog: såkaldte organogrammer, der kunne vise de enkelte myndigheders indbyrdes relationer.

Vagn Dybdahl

DET 19. ÅRHUNDREDE

Flemming Conrad: *Smagen og det nationale. Studier i dansk litteraturhistorieskrivning 1800-1861*. (Museum Tusulanums Forlag, 1996). 450 s., 350 kr.

Med den foreliggende disputats afslutter Flemming Conrad de studier i dansk litteraturhistorieskrivning, som påbegyndtes med udgivelsen *Rahbek og Nyerup* i 1979 og siden videresførtes i det store bidrag »Den nationale litteraturhistorieskrivning 1800-1861« i bind 2 af *Dansk Identitetshistorie* fra 1991;

sidstnævnte sted henvises til det kommende større værk, der nu, færdiggjort, har gjort ham til dr.phil. Det er da også en disputats, vi har for os: En lærdomsfyldt, grundig til det udtømmende fremsstilling og analyse af dansk litteraturhistorieskrivning som genre. Som genrehistorie er der således ikke meget at komme efter: Her er det grundlæggende værk, og i det mindste denne anmelder har svært ved at se, hvad man i denne optik kan føje til. Også hvad angår det sekundære element, der handler om de institutioner, som litteraturhistorieskriv-

ningen er knyttet til – et spor, som er inddraget på grund af det faktum, at litteraturhistorieskrivningen frem til 1880'erne var snævert knyttet til det højere undervisningsvæsen (s. 15f) – fremlægges der inden for de valgte rammer gennemforskede fremstillinger af de processer, der lå bag institutionaliseringen af litteraturhistorieskrivningen. Et eksempel på dette er, at den noget pauvre analogibaserede analyse i identitetshistorien (s. 408f) af den helt centrale begivenhed i institutionaliseringsprocesserne, nemlig oprettelsen af en lærestol i Nordisk Filologi ved Københavns Universitet i 1844, i disputatsen er udskiftet med en gennemarbejdet analyse på hele det eksisterende kildemateriale (s. 265ff).

Conrad demonstrerer overbevisende, hvorledes oplysning bliver til romantik mellem 1800 og 1830 i genren dansk litteraturhistorieskrivning. Dette analyseres og beskrives ved overgangen fra Knud Lyhne Rahbeks og Rasmus Nyerups smagsæstetiske historieskrivning til romantikkens historiserende litteraturbetragtning centreret omkring ideen om litteraturen som et særligt udtryk for nationaliteten eller folkeånden. Den Rahbek-Nyerupske digtekunsthistorie ville ud fra en sprogpatriotisk ambition vise den gode smags fremskridt i den dansksprogede poesi i retning af et universelt, klassisk-nyhumanistisk defineret endemål. Smagen er her både en ahistorisk og almengyldig målestok for de historiske frembringelser og endemålet for den historiske udvikling. I den romantiske litteraturhistorieskrivning, som man i denne periode vel godt tør kalde den Molbech-Petersenske efter de centrale litteraturhistorikere Chr. Molbech og N.M. Petersen, er det nationalbegrebet, der strukturerer fremstillingerne og fører til markante omvurderinger af både forfatterskaber og hele perioder i litteraturhistorien. Formelle be-

dømmelser efter æstetiske kriterier træder nu mere i baggrunden til fordel for værdidomme baseret på forfatterværkets overensstemmelse med det nationale udtryk – der sjældent defineres entydigt. Den karakteristiske v-formede udviklingskurve – som også kendes fra historieskrivningen hos f.eks. C.F. Allen – bliver fremherskende: oldtidens guldalder fulgtes af middelalderens nedgangsperiode, der først bringes til afslutning omkring 1800 med genopdagelse af dansk nationalitet med forudsætninger hos Holberg og frem.

Dette beskrives, nuanceres og analyseres i de forskellige institutioner, som litteraturhistorieskrivningen trivedes i, over de godt 300 sider, som brødteksten udgør. Og det gøres godt. Skal man rejse kritik, må det da være af den snævre afgrænsning til teksttypen og dens hjemsteder. Det institutionelle aspekt er kun medtaget for at understøtte genreanalysen. Der gøres intet forsøg på at placere litteraturhistoriens status i den højere undervisning, på at afgøre, hvilken funktion dens institutionalisering er tiltænkt, hvilket dog ikke er uvæsentligt, når vi netop har at gøre med den væsentlige del af nationalfaget, dannelsesdelen af modersmålsfaget. Det gælder ikke mindst, fordi det ser ud til, at den konstaterede overgang fra formal, ikke-national sprogpatriotisme til historisk, national danskhedstænkning, ikke blot er et genrefænomen, men et fænomen i den højere undervisning generelt. Der er mellem 1800 og 1850 tale om en sprogpatriotisk og smagsæstetisk klassisk dannelses erstatning med en historisk klassisk dannelse indeholdende nationale komponenter, især dansk litteraturhistorie og fædrelandshistorien. Knud Lyhne Rahbek skrev også kronologisk ordnede æstetiske lærebøger til den lærde skole omkring 1800, men dette berøres ikke, fordi Rahbek var universitetsprofessor. Endvidere er Rahbek og Nyerups

tilknytning til universitetet kun interessant, fordi de er skabere af den genre, som analyseres. Dette blot som eksempel.

Taget på sine egne præmisser er der ikke meget at komme efter i denne bog. Dens snævre afgrænsning har muliggjort en dybtgående analyse, der så til gengæld har begrænset perspektivet. Her er tale om et valg, der er gjort og gennemført konsekvent. Forlaget og forfatteren har også gjort et godt stykke arbejde med bogen, der er forbilledlig fri for fejl.

Claus Møller Jørgensen

Bente Scavenius (red.): *Guldalderens verden. 20 historier fra nær og fjern.* (Gyldendal, 1996). 199 s.

Guldalderen virkede både stormfuld i sin kategoriske kritik af oplysningen og følsom på en måde, der rakte ud over den banale sanselighed. Det får man delvis bekræftet i den anden bog, som er udgivet i anledning af *Golden Days in Copenhagen*.

I 1994 kunne man i *Guldalderhistorier. 20 nærbilleder af perioden 1800-1850* kredse omkring disse momenter via et næsten uendeligt antal perspektiver – 20 i alt. Bevægelsen var lige så opbyggelig og harmonisk i sin form, som man umiddelbart kunne forestille sig, at Guldalderen var det. Naturligt gik turen via tid og sted for Guldalderen, over åndsliv, historie, geografi og natur, til forskellige sider af menneskelivet. Tilmed var det yppige billedmateriale valgt i overensstemmelse med teksterens linie.

Uden at det oprindeligt var tanken, er perspektivet nu udvidet med 20 nye indgange, for »i kalejdoskopisk form at vise tidens mangfoldighed«. Og denne nye sofabog er mindst lige så indbydende som sin forgænger. Det er den samme type populære fortællinger af tvær-

videnskabeligt tilsnit, skrevet i et letflydende sprog. Skribenternes erfaring lader sig ikke fornægte. Og endnu engang ledsages teksterne af Eckersberg, Lundbye, Købke, Skovgaard, Frølich m.fl. Alligevel fremstår »2'eren« vanen tro knapt så vellykket. Af gode grunde kan den ikke helt følge samme skema som den første bog. Derved er det blevet lidt af en blandet landhandel, man her præsenteres for, også selv om hensigten ikke har været at give et helhedsbillede af perioden.

Blandingsforholdet er nærmest to dele form og en del indhold. Således understøttes flere af teksterne alene af referencer til kendte personer og begivenheder i perioden, hvilket er med til at vende blikket væk fra det egentlige, nemlig Guldalderen. Slægtskabet mellem teksterne spores kun i det tidsrum, der undersøges. Her tjener billederne til tider som eneste bindemiddel. Ydermere baseres dele af bogen, som sædvanlig fristes man til at sige, af afstøbninger af de slidte travere om Guldalderen, som den dynamiske hjemme-ude-hjemkliché, som Hans Hertel og Bente Scavenius også indleder bogen med, eller fremhævelsen af den symbolske enhed, der nostalgisk forener mennesket med naturen.

Retter man blikket mod de enkelte kapitler for at undersøge Guldalderen, dukker der nu flere perler op, som bestemt gør bogen læseværdig. Det er således en fornøjelse at tage med Klaus P. Mortensen på havevandring i Søndermarken og Frederiksberg Have. I selskab med Oehlenschläger beretter Klaus P. Mortensen om mødet med den nye naturlige engelske havestil, der nok er »et udtryk for det nye selvbevidste, borgerlige individ og dets ubegrænsede, åndelige potentiale. Men haverummet tjener samtidig til at skjule, at der er grænser for individets faktiske, jordiske udfoldelsesmuligheder« (s. 57). Med